

نقش و جایگاه هوش مصنوعی در داوری و حل و فصل اختلافات بین‌المللی

سحر ناصر بخت^۱

چکیده

امروزه بحث داوری و حل و فصل اختلافات تجاری بین‌المللی از اهمیت فراوانی برخوردار می‌باشد. بگونه‌ای که این موضوع سبب شده تا بحث استفاده از تکنولوژی‌های جدید از جمله هوش مصنوعی نیز در مباحث مربوط به حل و فصل اختلافات مدنظر قرار گیرد. متناسب با این رویه، مقاله حاضر تلاش دارد تا با بهره‌گیری از روش تحقیق توصیفی-تحلیلی و همچنین رجوع به اسناد حقوقی ضمن پرداختن به بحث اهمیت داوری به نقش هوش مصنوعی در آن از دو منظر چالش و فرصت پرداخته شود. در مقاله پیش‌رو این سوال مطرح است که کاربرد هوش مصنوعی در داوری و حل و فصل اختلافات بین‌المللی با چه چالش‌ها و فرصت‌های روبرو می‌باشد؟ در پاسخ می‌توان این فرضیه را مطرح نمود که به نظر می‌رسد استفاده از هوش مصنوعی در داوری تجاری بین‌المللی می‌تواند به طرفین در جمع‌آوری شواهد و اطلاعات مربوط به پرونده، تجزیه و تحلیل شواهد و استدلال‌های ارائه شده توسط طرفین کمک کرده هرچند در این راستا ممکن است چالش‌هایی از جمله درک نکات ظریف حقوقی و عوامل انسانی در فرآیند حل اختلاف، نگرانی‌های مربوط به امنیت و حریم خصوصی داده‌ها و مسائل اخلاقی به وجود آید. همچنین یافته‌ها نشان می‌دهد که کاربرد هوش مصنوعی در داوری تجاری بین‌المللی در بهبود اثربخشی، کارایی و سرعت حل اختلاف خود را نشان می‌دهد.

واژگان کلیدی: هوش مصنوعی، داوری، حل و فصل اختلافات بین‌المللی، چالش و فرصت

^۱ دکتری حقوق، گرایش حقوق بین‌الملل Edalat.naseri98@gmail.com

مقدمه

آنچه امروزه بیش از گذشته قراردادها را با چالش روبرو کرده است وقوع اختلاف و طرح دعوی است که در هر قرارداد قابل تصور است و در این میان، داوری بعنوان یکی از مهمترین طرق حل و فصل اختلافات به دلیل مزایایی چون سرعت، سهولت، کم‌هزینه بودن و تخصصی بودن از جایگاه مهمی برخوردار است (ابراهیمی، ۱۳۹۳: ۱). عبارت دیگر می‌توان بیان داشت که امروزه با گسترش روابط تجاری و اقتصادی بین‌المللی به تبع اختلافات ناشی از این روابط نیز افزایش یافته است. امروزه شیوه معمول برای حل و فصل اختلافات تجاری بین‌المللی داوری می‌باشد. داوری بخش جدایی‌ناپذیر حقوق تجارت بین‌الملل را تشکیل می‌دهد و نقش آن در توسعه و بسط بسیاری از نهادهای مربوط به حقوق تجارت بین‌الملل شایان ذکر است. سهولت روند داوری نسبت به رسیدگی قضایی، باعث شده است که اقبال به آن در حوزه تجاری بین‌المللی بسیار چشم‌گیر باشد، چراکه قابل پیش‌بینی بودن قوانین و مقررات ماهوی و شکلی کشورها و متعاقباً وجود قابلیت تقلب و همچنین در کنار آن، عدم اطلاع تجار از قوانین کشورهای مختلف، ظن عدم بی‌طرفی و عدم امکان رسیدگی تخصصی و صنفی در دادگاه‌های ملی، عدم امکان حل مسالمت‌آمیز اختلافات در محاکم ملی در بسیاری از دعاوی تجاری بین‌المللی، طولانی و پرهزینه بودن رسیدگی در مراجع قضایی ملی، از یک‌طرف، و از طرف دیگر؛ رسیدگی تخصصی توسط داور یا داوران بین‌المللی، سرعت بالای رسیدگی در داوری، امکان حل مسالمت‌آمیز اختلافات و حفظ منافع طرفین- به دلیل انتخابی بودن داوران توسط طرفین، باعث شده است که امروزه اکثریت دعاوی تجاری بین‌المللی از طریق داوری حل و فصل شود (مکرمی، ۱۳۷۵: ۱۴۵)؛ چراکه در میان روش‌هایی که برای رفع اختلاف میان آدمیان معمول است یکی از روش‌های مسالمت‌آمیز که قبل از قضاوت دولتی در جوامع انسانی رواج یافته و به موازات قضاوت دولتی دوام پیدا کرده داوری است که ریشه در قرارداد دارد و مبتنی بر سیره عقلا است روشی که پس از تشکیل دولت هم به حیات خود ادامه داده و هرگز اهمیت خود را از دست نداده و روزه‌روز بر اهمیت آن افزوده شده است امروزه داوری نقش قابل ملاحظه‌ای در تجارت بین‌المللی ایفا می‌کند زیرا در تجارت بین‌المللی معمولاً طرفین دارای تابعیت‌های مختلف هستند و اغلب هیچ‌کدام علاقه‌ای ندارند که اگر اختلافی پدید آمد در دادگاه متبوع طرف مقابل و به موجب قانون ملی آن دادگاه مورد رسیدگی واقع شود لذا براساس مطالب فوق می‌توان بیان داشت که «داوری» عبارت است از رفع اختلاف بین متداعیین در خارج از دادگاه بوسیله شخص یا اشخاص حقیقی یا حقوقی مرض

یالطرفین و یا انتصابی (سروی مقدم، ۱۳۸۷: ۱۳۲-۱۳۳)؛ اما آنچه ضرورت دارد بررسی رابطه بین قرارداد و داوری است بگونه‌ای که می‌توان بیان داشت که در اکثر قراردادهای بین‌المللی شرط داوری یکی از مواد و شروط ضمن قرارداد است، زیرا با ویژگی‌های خاصی که در داوری وجود دارد طرفین قرارداد بهتر می‌توانند حقوق خود را حفظ کنند در قراردادهای تجاری بین‌المللی ارجاع امر به داوری در صورتی امکان‌پذیر است که طرفین قرارداد این امر را ضمن قرارداد بصورت یک شرط پیش‌بینی کرده باشند. بنابراین باید قراردادی وجود داشته باشد تا شروط داوری ضمن آن بتواند وجود داشته باشد، به همین علت این مسأله مطرح می‌گردد که اگر طرفین اختلافی در مورد صحت و سقم قرارداد اصلی داشته باشند می‌توانند این امر را باتوجه به شرط مندرج در قرارداد به داوری ارجاع کنند. این مسائل باعث شده تا سیستم بین‌المللی نیز مبادرت به وضع قوانینی در راستای دو موضوع قرارداد و داوری نماید اما به‌غیر از مطالب ارائه شده در فوق نکته مهم در اینجا توجه به ورود تکنولوژی‌های مدرن از جمله هوش مصنوعی به امر داوری است مبنی بر اینکه آنچه سبب اهمیت نقش هوش مصنوعی در حل و فصل اختلافات بین‌المللی تجاری خود را نشان می‌دهد مبتنی بر موارد زیر می‌باشد

استفاده از هوش مصنوعی (AI) در حل اختلاف از طریق داوری دارای پتانسیل قابل توجهی برای ۵۹ افزایش اثربخشی، کارایی و سرعت حل اختلاف ایجاد می‌کند بگونه‌ای که در حال حاضر، بسیاری از طرفین در صنعت حقوقی مزایای ارائه شده توسط فناوری هوش مصنوعی در داوری را تشخیص می‌دهند مثل توانایی کمک به طرفین در جمع‌آوری شواهد، تجزیه و تحلیل ریسک، پیش‌بینی نتیجه محاکمه، و ارائه توصیه‌هایی به داوران در تصمیم‌گیری یکی از زمینه‌های مهمی که در آن می‌توان از هوش مصنوعی استفاده کرد، مرحله پیش از محاکمه است. در این مرحله، استفاده از هوش مصنوعی می‌تواند به طرفین در جمع‌آوری شواهد و مدارک کمک کند، هوش مصنوعی می‌تواند به روند جمع‌آوری شواهد و اطلاعات موردنیاز موثرتر و کارآمدتر سرعت بخشد. یکی از برنامه‌های کاربردی هوش مصنوعی که در این مرحله می‌تواند مورد استفاده قرار گیرد، کشف الکترونیکی است که روشی برای جمع‌آوری، تجزیه و تحلیل و ارائه اطلاعات دیجیتالی است که می‌تواند در دعاوی قضایی یا داوری مورد استفاده قرار گیرد. کشف الکترونیکی از فناوری هوش مصنوعی برای جمع‌آوری و تجزیه و تحلیل داده‌ها از منابع مختلف، از جمله اسناد الکترونیکی، ایمیل‌ها، پیام‌های متنی و ضبط صدا استفاده می‌کند. از فناوری هوش مصنوعی برای فیلتر کردن و تجزیه و تحلیل خودکار داده‌ها استفاده

می‌شود و روند حل اختلاف را سرعت می‌بخشد. علاوه بر این، فناوری هوش مصنوعی همچنین می‌تواند به طرفین در یافتن شواهد مرتبط و ارزیابی مؤثرتر و کارآمدتر چنین شواهدی کمک کند بنابراین در بحث نقش هوش در داوری اختلافات می‌توان اینگونه نتیجه‌گیری نمود که در فرایند حل اختلاف، خطر ممکن است بسته به مورد متفاوت باشد. خطرات ممکن است مربوط به تصمیمات اتخاذ شده توسط داوران یا مسائلی باشد که در طول محاکمه به وجود می‌آیند. هوش مصنوعی می‌تواند به طرفین در جمع‌آوری و تجزیه و تحلیل داده‌های مربوط به پرونده‌هایشان برای تعیین خطرات مرتبط و کمک به تصمیم‌گیری کمک کند. با هوش مصنوعی، طرفین می‌توانند خطرات مرتبط با پرونده‌های خود را بهتر درک کنند و این خطرات را به حداقل رسانده و بهتر برای محکمه، آماده شوند با این حال، استفاده از آن نیز دارای چالش‌ها و خطراتی مانند خطر خطا و ناتوانی هوش مصنوعی در درک نکات ظریف حقوقی و عوامل انسانی در فرآیند حل اختلاف است متناسب با این شرایط در مقاله حاضر تلاش می‌شود تا به تحلیل نقش هوش مصنوعی در داوری تجاری بین‌المللی پرداخته شود.

۶۰

۱- تعریف داوری

داوری یک فرآیند حل و فصل اختلاف است که در آن طرفین می‌توانند از یک داور برای تصمیم‌گیری و حل اختلاف خود استفاده کنند. برخلاف دعاوی از طریق سیستم دادگاه، طرفین داور خود را انتخاب می‌کنند و فرآیند معمولاً بصورت خصوصی انجام می‌شود. داوری معمولاً یک فرآیند حل اختلاف مقرون به صرفه‌تر از دعاوی از طریق سیستم دادگاه است. این امر به این دلیل است که موضوعات را می‌توان زودتر از طریق سیستم دادگاه رسیدگی و حل و فصل کرد. علاوه بر این، هزینه‌های مربوط به رویه‌های دادگاه و تأخیر در رسیدگی و طولانی شدن جلسات رسیدگی کاهش می‌یابد. در صورت توافق طرفین، داوری ممکن است در سطح داخل و یا سطح بین‌المللی برای رسیدگی به امور در یک حوزه قضایی خاص مورد استفاده قرار گیرد. هر دو طرف باید در مورد صلاحیت قضایی که براساس آن اختلاف داوری خواهد شد توافق کنند. در حین داوری، طرفین می‌توانند زبان اصلی را نیز تعیین کنند که داوری با آن انجام می‌شود. معمولاً دو راه برای انتخاب داور وجود دارد - با توافق بین طرفین اختلاف یا از طریق یک شخص ثالث مستقل از طرف طرفین اختلاف. داوری یک جایگزین محبوب برای رسیدگی دادگاه است زیرا می‌تواند برای هر اختلاف و/یا

هر موضوع شخصی سازی شود. همچنین حریم خصوصی بیشتری را ارائه می دهد و اغلب سریع تر از گذر از سیستم دادگاه است، که می تواند از هفته ها تا سال ها طول بکشد. داوری یک شکل داوطلبانه حل و فصل اختلافات الزام آور در حضور یک یا سه داور است که توسط طرفین تعیین می شود. با استثنائات محدود، طرفی که صریحاً با داوری موافقت نکرده است، نمی تواند مجبور به حل و فصل اختلافات نزد داور شود. معمولاً، طرفین قبل از بروز اختلاف در یک شرط قراردادی با داوری موافقت می کنند. با این حال، موافقت با داوری پس از شروع اختلاف نیز امکان پذیر است. داوری همچنین لازم الاجرا است. نتیجه این فرآیند - که رأی داوری نامیده می شود - حقوق و مسئولیت های قانونی طرفین را تعیین می کند. این باعث می شود که داوری بیشتر شبیه دعوا باشد تا میانجیگری. بنابراین می توان داوری را روشی دانست که طی آن، تصمیم گیری در خصوص رفع اختلاف حاصله فیما بین اشخاص، با توافق آنها به یک یا چند داور^۱ واگذار می شود. در انتخاب داوری، طرفین به جای مراجعه به دادگاه، روش حل اختلاف خصوصی را برمیگزینند. از داوری تعاریف مختلف به عمل آمده است که به برخی از آنها اشاره می کنیم: "داوری عبارت است از حل و فصل اختلافات بین طرفین در خارج از دادگاه بوسیله شخص یا اشخاصی که طرفین یا ثالث آنها را در این جهت انتخاب نموده باشند" ۶۱ (شمس، ۱۳۸۱: ۵۰۲).

براساس این تعریف به موازات روش سنتی حل و فصل اختلافات، یعنی محاکم دادگستری که روش قانونی و قهری این مهم هستند، می توان از روشی اختیاری و قراردادی یعنی رفع منازعه با توسل به نهادی به نام نهاد داوری بهره جست. در بدو امر، این دو نهاد در عرض یکدیگر هستند و جزء در موارد استثنائی^۲، اشخاص می توانند با توافق، نهاد داوری را حاکم بر حل اختلاف خود قرار دهند و پس از این تلاقی اراده ها، نهاد داوری در طول محاکم دادگستری و بالاتر از آن قرار گرفته و یگانه مقام صالح در حل و فصل آن خواهد بود. بنابه شرح فوق می توان وجود نهاد داوری در قراردادها را معلق کننده صلاحیت دادگاه در رسیدگی به اختلاف دانست؛ زیرا صلاحیت دادگاهها برخواسته از قوانین آمره بوده و توافق برخلاف آنها ممکن نیست و چون همواره امکان عدول از توافق داوری وجود دارد، تنها راه باقیمانده، رفع تعلیق و بازگشت صلاحیت محاکم دادگستری در رسیدگی به آن اختلاف

^۱ Arbitrator, Umpire

^۲ ماده ۴۹۶ قانون آئین دادرسی دادگاه های عمومی و انقلاب در امور مدنی: «دعای زیر قابل ارجاع به داوری نیست: ۱- دعای ورشکستگی؛ ۲- دعای راجع به اصل نکاح، فسخ آن، طلاق و نسب».

خواهد بود. مضافاً اینکه در طول فرآیند داوری نیز محاکم دادگستری وظیفه نظارتی خود را حفظ کرده و حتی در فرض سکوت قرارداد، نحوه ابلاغها و اجرای رأی داور، با این محاکم خواهد بود (شجری، ۱۳۹۶: ۱۹).

۲- تعریف هوش مصنوعی

با وجود اهمیت و اشتیاق فراوان دانشگاه‌ها، صنعت و موسسات آموزشی به هوش مصنوعی، اما هیچ تعریف واحدی از آنچه که هوش مصنوعی در عمل با آن تطابق داشته باشد، وجود ندارد (Samoili, 2020: 7). حوزه‌های پژوهشی، تعاریف بسیاری از هوش مصنوعی را ارائه می‌دهند که عمق و وسعت این حوزه را که در چند دهه گذشته شاهد رشد چشمگیری بوده است، منعکس می‌کند. هوش مصنوعی بعنوان فناوری اصلی بسیاری از کسب و کارهای تجاری و رویکردهای علمی محسوب می‌شود. از این‌رو، هوش مصنوعی به طرق مختلفی تعریف شده است آلن تورینگ^۱ هوش مصنوعی را اینگونه تعریف کرده است: «توانایی رفتار بگونه‌ای که گویی یک انسان سعی می‌کند یک بازجو یا پرسشگر را فریب دهد و طوری جلوه کند که گویی یک انسان در حال پاسخ دادن به سوالات مطرح شده توسط پرسشگر است» (صلاح الفضلی، ۲۰۱۹: ۱۴۷). آلن ریچ^۲ آن را اینگونه تعریف نمود: «تحقیقاتی درخصوص ساخت تجهیزات رایانه‌ای که کارهایی را بهتر از کارهای انسان انجام می‌دهند» (Rich, 1985: 117).

Buchanan و Shortcliffe نیز با تمرکز بر تفاوت تکنیک‌های برنامه‌نویسی مورد استفاده در هوش مصنوعی، آن را چنین تعریف کرده‌اند: «شاخه‌ای از علوم رایانه‌ای است که با کدها و روش‌های غیرمحاسباتی برای حل مسائل سروکار دارد» (Buchanan & Shortcliffe, 1984: 3). ماروین لی مینسکی^۳ هوش مصنوعی را بعنوان ساختن برنامه‌های رایانه‌ای تعریف کرد که درگیر وظایفی می‌شوند که انسان با رضایت انجام می‌دهد، زیرا نیازمند فرآیندهای ذهنی سطح بالایی مانند: «ادراک حسی، یادگیری، سازماندهی حافظه و تفکر انتقادی» است. جان مک کارتی آن را بطور خاص بعنوان علم و مهندسی ساخت ماشین‌های هوشمند تعریف کرده است. در مقابل، کور زویل،

^۱Alan Turing

^۲Elaine Rich

^۳Marvin Lee Minsky

یکی از مشهورترین محققین در زمینه هوش مصنوعی، آن را بعنوان «هنر ساخت ماشین‌هایی با توانایی انجام عملیات مستلزم هوش، همانند آنچه که انسان انجام می‌دهد» تعریف می‌کند» (صلاح الفضلی، ۲۰۱۹: ۱۴۷). از تمام موارد فوق، می‌توانیم هوش مصنوعی را ابزاری برای راه‌اندازی رایانه یا روبات و کنترل آن با استفاده از برنامه‌ای تعریف کنیم که به همان روش تفکر انسان باهوش، هوشمندانه فکر می‌کند. بنابراین، علم هوش مصنوعی یکی از علوم رایانه‌ای مدرن است که به دنبال روش‌های پیشرفته برنامه‌ریزی جهت انجام کارها و نتیجه‌گیری‌هایی است که مشابه روش‌های منتسب به هوش انسان است. هدف هوش مصنوعی درک فرآیندهای پیچیده ذهنی است که ذهن انسان هنگام تفکر انجام می‌دهد و سپس این فرآیندهای ذهنی را به عملیات ریاضی معادل تبدیل می‌کند و توانایی رایانه را برای حل فرآیندهای پیچیده افزایش می‌دهد.

۳- اهمیت حقوقی نهاد داوری

داوری ابزار مدرنی نیست که برای جلوگیری از برخی معایب مرتبط با دعوی حقوقی معاصر بکار گرفته شود. در عوض، داوری را می‌توان در طول تاریخ بعنوان یک روش ترجیحی برای حل اختلاف^{۶۳} حتی در جوامع ابتدایی ردیابی کرد. بسیاری از زمینه‌های حقوقی که امروزه طرفدار داوری هستند در قالب خانواده، دارایی، معاملات تجاری، امانت و املاک و نیروی کار خود را نشان می‌دهد که عمدتاً ریشه تاریخی در این زمینه دارند. هزاران سال است که داوری بعنوان ابزار حل اختلاف مورد استفاده قرار گرفته است و شخصیت‌های برجسته‌ای از شاه سلیمان و جورج واشنگتن گرفته تا راجر گودل از طرفداران آن به‌شمار می‌روند. یکی از اولین نمونه‌های داوری در قانون خانواده، حکم معروف پادشاه سلیمان در عهد عتیق است. او در مواجهه با دو مادر که هر کدام ادعا می‌کنند فرزندی متعلق به اوست، شمشیری خواست تا کودک را به دو نیم کند. یک زن اعتراض کرد که ترجیح می‌دهد زن دیگر بچه زنده را بزرگ کند، در حالیکه زن دوم شمشیر را ترجیح می‌دهد تا هیچ زنی نتواند بچه را بزرگ کند. قضاوت شاه سلیمان این بود که کودک را به زنی بدهد که به نفع کودک بود و ترجیح می‌داد کودک با دیگری زندگی کند تا تقسیم شود. در زمینه مالکیت، فیلیپ دوم مقدونیه، پدر اسکندر مقدونی، اغلب از داوری در یونان باستان برای حل و فصل اختلافات ارضی ناشی از یک معاهده صلح استفاده می‌کرد. استفاده از داوری برای حل و فصل اختلافات ناشی از معاملات تجاری، بسیاری

از ملل و مردمان باستانی را در برمی‌گیرد. بازرگانان به شهرهای مختلف و نمایشگاه‌ها سفر می‌کردند و نیاز به تصمیم‌گیری سریع در مورد اختلافات تجاری و قراردادی داشتند. داوری برای حل و فصل اختلافات تجاری اولیه در کاروان‌های بیابانی مارکوپولو و نیز بین بازرگانان یونانی و فنیقیایی مورد استفاده قرار می‌گرفت. در قرون وسطی انگلستان، اختلافات تجاری برای دادگاه‌های داوری مناسب‌تر از دادگاه‌های سلطنتی تلقی می‌شد. در واقع، قراردادهای داوری در قراردادهای تجاری در اوایل سال ۱۲۲۴ ظاهر شد زیرا انقلاب صنعتی بازار کار را متحول کرد و استفاده از قراردادهای دسته جمعی را بعنوان راهی برای کارگران برای تضمین دستمزد منصفانه و شرایط کاری مناسب افزایش داد. در سال ۱۹۳۵، کنگره قانون ملی روابط کار^۱ را برای حمایت از حقوق کارفرمایان و کارمندان و تشویق چانه‌زنی جمعی به تصویب رساند. این به نوبه خود منجر به توسعه و گسترش مستمر داوری شد. بعنوان مثال، در مذاکره در مورد شرایط قرارداد دسته‌جمعی، طرفین اغلب زمانی که بن‌بست ایجاد می‌شود و خطرات جلوگیری از توافق نهایی در مورد شرایط خاص قرارداد را بوجود می‌آورد، به «داوری منافع»^۲ روی می‌آورند. شکل دیگری از داوری، «داوریت شکایت»^۳، به اختلافات بر سر شرایط خاص قرارداد پس از توافق بر سر آن مربوط می‌شود. در بسیاری از تاریخ خود، داوری در تنش ناآرامی در کنار دادگاه‌های حقوقی وجود داشت و گاهی اوقات ظاهراً با آن دشمنی داشتند. با این حال، از اوایل قرن بیستم، کشورهای سراسر جهان شروع به پذیرش داوری کردند و قوانینی را وضع کردند که دادگاه‌های خود را ملزم به اجرای توافق‌های داوری می‌کرد و به شدت بررسی قضایی رأی داوران را محدود می‌کرد. در طول ۱۰۰ سال گذشته، یک سیاست محاکمه قضایی قوی ظهور کرده است، و داوری در مناقشات تجاری، مناقشات مربوط به حقوق مصرف‌کننده و حتی برخی مناقشات حرفه‌ای ورزشی رایج شده است، اگرچه برخی استدلال می‌کنند که داوری شبیه دعاوی سنتی شده است و بخشی از زمان و صرفه‌جویی در هزینه را از دست داده است (Centner & Ford, 2019).

۴- تحولات جدید در استفاده از داوری

^۱National Labor Relations Act (NLRA)

^۲interest arbitration

^۳grievance arbitration

بطور سنتی طرفین برای حل و فصل دعاوی در قراردادهایشان طرفدار دادخواهی بوده و تمایل چندانی به بررسی گزینه‌های دیگر از خود نشان نداده‌اند (Berger, 2009: 54). در گذشته، شواهد اندکی دال بر بکارگیری داوری و توسل به راه‌حل‌های جایگزین برای حل و فصل مناقشات برای دعاوی مالی در سطح جهان وجود داشت؛ اما امروزه و بعد از بحران مالی سال‌های ۲۰۰۸ و ۲۰۰۹ که موسسات مالی خود را در گیر دعاوی با وام گیرندگان قاصر عمدتاً در خارج از اتحادیه اروپا دیدند، عدم تمایل آنها به استفاده از احکام داوری به تدریج رو به کاهش نهاد. در این مرحله، بعضی از بانک‌های جهانی و موسسات عمده مالی به تدریج قابلیت اجرا (لازم‌الاجرای بودن) جهانی احکام داوری را در مقابل تصمیمات دادگاه‌های محلی مورد توجه قرار دادند (Hanfeld, 2013: 917). در عصر جهانی شدن، معاملات تجاری تنها محدود به بازارهای ملی و بومی نمی‌شوند زیرا رژیم ساختاری فعالیت‌های بانکی دچار تغییر شده در نتیجه جهانی شدن خدمات بانکی و مالی، در کنار ظهور بانک‌های چندملیتی، صنعت بانکداری مجبور به بررسی مجدد اتکای خود به یک سیستم قضایی و دادگاه‌های آن شده است. بعلاوه، تغییرات صورت گرفته در ماهیت فعالیت‌های بانکی بین‌المللی و رشد روزافزون راحتی و شهرتی که داوری داشته منجر به پذیرش گسترده داوری شده است از این رو در معاملات تجاری ۶۵ بین‌المللی، به روشنی می‌توان دید که بیش از یک صلاحیت قضایی دخیل می‌باشد. همگرایی انتخاب رویه قضایی هنگامی که مکانیزم حل و فصل دعاوی مطرح می‌شود، می‌تواند مشکل ساز شود. در بعضی موارد، از قبل پیمان یا کنوانسیون‌هایی برای کمک به انجام روان معاملات وجود دارد. برای نمونه، هنگامی که دو طرف بین‌المللی دعوی از کشورهای عضو اتحادیه اروپا هستند، سیاست‌هایی برای تأیید و اجرای احکام صادره از سوی دادگاه‌های داخل کشورهای عضو وجود دارد. باتوجه به حجم زیاد معاملات در سطح جهان و استفاده از قرار دادهای بین کشوری، بکارگیری داوری بین‌المللی نیز بعنوان یک مکانیزم خصوصی حل اختلاف نبایستی مساله غریبی به نظر آید. دانشگاه کویین مری و مدرسه داوری بین‌المللی و پرایس واترهاوس کوپر در سال ۲۰۰۶ و ۲۰۱۳ اقدام به برگزاری دو نظرسنجی نمودند. هر دو نظرسنجی به منظور ارزیابی محبوبیت داوری بین‌المللی در دنیای شرکت‌های بزرگ صورت گرفتند (survey conducted, 2006: 12-13).

اولین نظرسنجی که در سال ۲۰۰۶ انجام شد نشان داد که ۷۳ درصد پاسخ‌دهندگان داوری را بعنوان ابزاری برای حل و فصل دعاوی فرامرزی خودشان می‌پسندند. دلیل اصلی برای این تمایل مربوط به

مزایایی است که فرایند داوری بین‌المللی در بردارد. قابلیت انعطاف، لازم‌الاجرا بودن احکام و حریم خصوصی، مزایای اصلی بودند که اکثر طرف‌های شرکت‌های بزرگ برای این گزینه ذکر نمودند. از سوی دیگر، هزینه و زمان مربوط به رسیدگی و همچنین احتمال دخالت دادگاه در روند رسیدگی داوری و احتمال دخالت اشخاص ثالث در فرایند داوری بعنوان معایب اصلی آن ذکر شدند.^۱

این نظرسنجی همچنین نشان داد که اکثر شرکت‌های بزرگ داوری توسط مراجع رسمی را به ارجاع یک موضوع خاص به داوری ترجیح می‌دهند. معروف‌ترین موسسات که پاسخ دهندگان به ترتیب اهمیت از آنها نام بردند عبارت بودند از: اتاق بازرگانی بین‌المللی،^۲ دادگاه بین‌المللی داوری لندن،^۳ انجمن داوری آمریکا^۴ و مرکز بین‌المللی حل دعاوی^۵ دلایل ذکر شده برای این رتبه‌بندی عبارت بودند از شهرت، آشنایی با روند رسیدگی، هزینه و دستمزد و سهولت و راحتی فرایند. این نظرسنجی همچنین به بررسی نظر شرکت‌های بزرگ درباره هزینه‌های داوری پرداخت. مشخص شد که علیرغم آنکه هزینه‌های داوری بین‌المللی به اندازه دادخواهی می‌باشد در موارد پیچیده‌تر، داوری نتیجه بهتری "برای ارزش پول صرف شده" به همراه دارد.

نظرسنجی انجام شده در سال ۲۰۱۳ که از ۱۰۳ وکلای مشاور شرکت‌های دخیل در بخش‌های مالی، ساخت‌وساز و انرژی صورت گرفت نشان داد که هرچند داوری بین‌المللی مطلوب‌ترین شکل حل دعاوی در این بخش‌ها می‌باشد، در بخش مالی از کمترین میزان مطلوبیت برخوردار می‌باشد.^۶ این نتایج دلالت بر این مسأله دارند که اکثر وکلای مشاور وطنی در بخش خدمات مالی هنوز دادخواهی دادگاه‌ها را ترجیح می‌دهند علیرغم این واقعیت که آنها معتقدند داوری برای این بخش صنعت گزینه مناسبی است. اجماع کلی آن بود که آنها از داوری تنها در صورتی که تشخیص دهند یک نفع واقعی در انجام آن است، استفاده خواهند نمود (SurvPwC/QMUL, 2016: 566).

^۱PwC/QMUL 2006 survey (n 566) 12 and 13.

^۲International Chamber of Commerce (ICC)

^۳London Court of International Arbitration (LCIA)

^۴American Arbitration Association (AAA)

^۵International Center for Dispute Resolution (ICDR)

^۶SurvPwC/QMUL 2006 survey (n 566). For more information see School of international

تحقیق همچنین نشان داد که داوری بین‌المللی هنوز یک راه‌حل معروف برای تجارت می‌باشد هر چند که هزینه داوری یک مسأله عمده می‌باشد. این ممکن است اینگونه تعبیر شود که این گفته با نتایج نظر سنجی ۲۰۰۶ که شرکت‌های بزرگ بیان داشتند هزینه داوری بین‌المللی در پرونده‌های (موارد) پیچیده "ارزش بهتری برای هزینه‌های صورت گرفته" ارائه می‌کند در تناقض باشد. بی‌راه نخواهد بود اگر بگوییم داوری روندی است که برای حل و فصل دعاوی در چندین بخش مختلف دنبال شده است و استفاده از آن در بخش مالی و صنعت هر روز گسترده‌تر می‌شود. این نظرسنجی همچنین از شرکت‌کنندگان این سوال را پرسید که آیا بحران مالی ۲۰۰۸ بر انتخاب آنها از فرایند حل دعاوی تأثیر گذاشته و مصاحبه شوندگان ادعا نمودند که استفاده آنها از میانجی‌گری بعد از این بحران افزایش یافته است.

یکی از یافته‌های تعجب‌آور نظرسنجی ۲۰۱۳ آن بود که نیمی از پاسخ‌دهندگان اعلام نمودند که بحران مالی ۲۰۰۸ منجر به افزایش دعاوی بین‌المللی نشده است. این ادعا در تناقض با آمار منتشره از سوی موسسات داوری عمده قرار دارد که مدعی یک افزایش قابل ملاحظه در تعداد موارد ارجاع مخصوصاً در سال‌های ۲۰۰۷ تا ۲۰۰۹ هستند. بعلاوه، برطبق یک گزارش دیگر، که توسط دادگاه ۶۷ داوری بین‌المللی لندن منتشر شده، تعداد دعاوی مرتبط با قراردادهای مالی ارجاعی به آن در طی سال‌های ۲۰۱۰ و ۲۰۱۱ افزایش داشته است. در سال ۲۰۱۱، ۱۷٫۵ درصد از تمام پرونده‌های ارجاعی مربوط به دعاوی مالی بوده درحالی‌که این رقم در سال قبل از آن ۱۱٫۵ درصد بوده است (Michael Borwn, 2015: 3-9). در بخش فایننس و همچنین بخش بانکی، حرکت قابل توجهی به سمت پذیرش کلی داوری دیده می‌شود. بنابه گفته بعضی از دست‌اندرکاران قدیمی این حوزه، توافق داوری انجمن بین‌المللی مبادله و مشتقات دلیل آشکاری از توجه روزافزون در استفاده محتمل از داوری در بازار مالی می‌باشد.

۵- ایجاد یک سیستم داوری هوشمند

بیطرفی، عینیت، کاهش عدم قطعیت و حذف خطای انسانی مزایایی هستند که تصمیمات هوش مصنوعی در مقایسه با تصمیمات انسان ارائه می‌دهد. هوش مصنوعی همچنین می‌تواند به کاهش اختلافات در پرونده‌های مشابه کمک کند، بعنوان مثال، اجتناب از رفتار نامتناسب بین محکومان در

موارد تعیین وثیقه یا تعیین مجازات (2: Rocham & Carvalho, 2022). با توجه به پیشرفت سریع فناوری، انتظار می‌رود بسیاری از حوزه‌های فعالیت انسانی با فناوری‌های جدیدتر جایگزین شوند. فناوری پیشرفته با استفاده از سیستم‌های هوشمند مصنوعی، قانون را تغییر می‌دهد. این تغییرات می‌تواند دامنه قضاوت افراد را با برجسته کردن فناوری برای رسیدگی به اختلافات با ماهیت مدنی محدود کند (Shafiq et al, 2022: 1153). تا پایان سال ۲۰۱۸، کمیسیون شورای اروپا تصمیم گرفت با وضع قوانینی بصورت مکتوب، از هوش مصنوعی در نظام قضایی ملی کشورها استفاده کند. اصول براساس ارزش‌های اساسی و الزامات منطقی مهم به منظور توسعه الگوریتم‌های مختلف ایجاد شد. با این حال، استفاده از ابزارهای هوش مصنوعی در بخش‌های مختلف دنیا متفاوت است که از توزیع پرونده‌ها، صدور احکام مختلف قضایی شروع می‌شود و تا حل‌وفصل پرونده‌ها توسط ربات می‌رسد (Shafiq et al, 2022: 1153-1154).

فناوری‌های مبتنی بر هوش مصنوعی، کارشناسان حقوقی را بر آن داشته تا در مورد مسائل اصلی عدالت کیفری تجدیدنظر کنند. توسعه سیستم هوش مصنوعی پیشرفته، نه تنها سریع‌تر، بلکه بهتر از انسان‌ها پیش‌بینی می‌کند؛ اما در عین حال انسان‌ها دارای ویژگی‌های اندکی هستند که با هیچ ماشینی نمی‌توان به آن‌ها دست یافت، مانند اصالت و تفکر جدی. با در نظر گرفتن هر دو طرف می‌توان یک الگوی بدیع از سیستم قضایی تولید کرد. با کمک انسان‌ها باید چندین الگوریتم برای تصمیم‌گیری در مورد مجازات اعمال شود (Shafiq, et al, 2022: 1154).

تأثیر هوش مصنوعی در هر بخش از زندگی و کار نفوذ کرده است و ارزش آن بطور مرتب توسط تجارت، دولت و دانشگاه مورد بررسی و تأیید قرار گرفته است. ایجاد و اجرای یک سیستم داور هوشمند برای ایجاد دادگاهی هوشمند که بتواند با حذف خودکار پرونده‌های نادرست و تضمین عدالت قضایی، کارایی قضایی را تا حدودی بهبود بخشد، حیاتی خواهد بود. این امر در مرحله مقدماتی است و می‌تواند اشکالاتی در یافتن راه‌حل داشته باشد اما می‌توان این مسائل را یکبار برای همیشه برطرف کرد (Shafiq et al, 2022: 1154). هوش مصنوعی در دادگاه بیشتر در جمع‌آوری داده‌ها، دعاوی چندسطحی، بسترهای مدیریت اختلاف، محاسبه و مدیریت قضاوت‌ها استفاده می‌شود. در عین حال، کاربرد مبتنی بر فناوری اطلاعات در حوزه حقوقی اکنون به دلیل فقدان صحت و یکپارچگی داده‌ها، محدود کردن ویژگی‌های هوش مصنوعی و بی‌اعتمادی قضات با مشکل مواجه شده است. دادگاه‌ها در چین توسعه دادگاه‌های الکترونیکی را تشویق می‌کنند که مهم‌ترین جنبه

طرح شبکه برق داخلی کشور و اجرای قضایی دولت الکترونیک است (Mingtsung & Shuling, 2020: 2).

استفاده از فناوری اطلاعات و ارتباطات، کارایی و تحول سازمانی را برای رفع نیازهای اهداف سازمانی تسریع می‌کند. فن‌آوری‌های اطلاعات و ارتباطات تغییرات سریع در فرآیندها و نوسازی را افزایش می‌دهد. تلفیق فناوری‌های اطلاعات و ارتباطات در سیستم مدیریت هر بخش، دیدگاه استراتژیک سازمان یافته و غنی آن بخش را منعکس می‌کند. با این حال، علاوه بر نیازهای ساختار سازمانی، تصویر سیاسی درون سازمان و نیت کارکنان بر انتشار استراتژی‌های نوآورانه در فناوری اطلاعات و ارتباطات تأثیر می‌گذارد (Mingtsung & Shuling, 2020: 2).

۶- چالش‌ها و فرصت‌های کاربرد هوش مصنوعی در داوری

در این قسمت تلاش می‌شود تا مهمترین فرصت‌ها و تهدیداتی که هوش مصنوعی برای امر داوری و حل و فصل اختلافات تجاری داشته باشد بررسی و مطالعه گردد:

۶-۱- مرحله پیش از محاکمه

بسیاری بر این عقیده هستند که کاربرد هوش مصنوعی در داوری و حل و فصل اختلافات در دو مرحله پیش و پس از محاکمه لحاظ می‌شود که در این قسمت به هر دوی آنها پرداخته می‌شود.

الف) کمک به طرفین در جمع‌آوری شواهد

استفاده از هوش مصنوعی می‌تواند به طرفین در جمع‌آوری شواهد و مدارک کمک کند همچنین هوش مصنوعی می‌تواند به روند جمع‌آوری شواهد و اطلاعات مورد نیاز موثرتر و کارآمدتر سرعت بخشد. یکی از برنامه‌های کاربردی هوش مصنوعی که در این مرحله می‌تواند مورد استفاده قرار گیرد، کشف الکترونیکی است که روشی برای جمع‌آوری، تجزیه و تحلیل و ارائه اطلاعات دیجیتالی است که می‌تواند در دعاوی قضایی یا داوری مورد استفاده قرار گیرد. کشف الکترونیکی از فناوری هوش مصنوعی برای جمع‌آوری و تجزیه و تحلیل داده‌ها از منابع مختلف، از جمله اسناد الکترونیکی، ایمیل‌ها، پیام‌های متنی و ضبط صدا استفاده می‌کند. همچنین از فناوری هوش مصنوعی برای فیلتر کردن و تجزیه و تحلیل خودکار داده‌ها استفاده می‌شود و روند حل اختلاف را سرعت می‌بخشد.

علاوه بر این، فناوری هوش مصنوعی همچنین می‌تواند به طرفین در یافتن شواهد مرتبط و ارزیابی مؤثرتر و کارآمدتر چنین شواهدی کمک کند (Agus, Sudirman and et al, 2023: 571-579).

ب) تجزیه و تحلیل ریسک حقوقی

علاوه بر استفاده از کشف الکترونیکی، استفاده از هوش مصنوعی در تجزیه و تحلیل ریسک حقوقی در مرحله پیش از محاکمه می‌تواند به وکلا کمک کند تا استراتژی‌های حل اختلاف بهتری را آماده کنند. در فرایند حل اختلاف، خطر ممکن است بسته به مورد موردنظر متفاوت باشد. خطرات ممکن است مربوط به تصمیمات اتخاذ شده توسط داوران یا مسائلی باشد که در طول محاکمه بوجود می‌آیند. هوش مصنوعی می‌تواند به طرفین در جمع‌آوری و تجزیه و تحلیل داده‌های مربوط به پرونده‌هایشان برای تعیین خطرات مرتبط و کمک به تصمیم‌گیری کمک کند. با هوش مصنوعی، طرفین می‌توانند خطرات مرتبط با پرونده‌های خود را بهتر درک کنند و این خطرات را به حداقل رسانده و بهتر برای محکمه آماده شوند (Agus, Sudirman and et al, 2023: 571-579).

۶-۲- مرحله پس از محاکمه

طی دو دهه گذشته پیشرفت‌های خارق‌العاده‌ای در استفاده از هوش مصنوعی شکل گرفته است. اکنون زمان ثابت می‌کند که شغل هیچ‌کس از تصرف هوش مصنوعی در امان نیست و دارای پیامدهای مثبتی در ابعاد مختلف است که در ادامه به آنها پرداخته می‌شود.

۷- پشتیبانی تصمیم‌گیری و توسعه استراتژی

علاوه بر مرحله قبل از دادگاه، استفاده از هوش مصنوعی می‌تواند در مرحله دادگاه نیز کمک کند، از جمله استفاده از فناوری هوش مصنوعی در تجزیه و تحلیل داده‌ها، پشتیبانی تصمیم‌گیری و توسعه استراتژی است. هوش مصنوعی همچنین می‌تواند برای کمک به داوران در درک قوانین و شیوه‌های صنعتی مرتبط با پرونده مورد بحث استفاده شود. در این مرحله، هوش مصنوعی می‌تواند به تجزیه و تحلیل شواهد و استدلال‌های ارائه شده توسط طرفین کمک، و همچنین توصیه‌ها و پیش‌بینی‌هایی

را از نتایج دادگاه براساس داده‌ها و اطلاعات بدست آمده ارائه کند. یکی از برنامه‌های کاربردی هوش مصنوعی که در این مرحله می‌تواند مورد استفاده قرار گیرد، تجزیه و تحلیل قانونی است که در واقع روش تجزیه و تحلیل داده‌ها است که برای شناسایی روندها و الگوها در پرونده‌های حقوقی استفاده می‌شود (Kaufmann-Kohler, 2004: 27).

۸- کاهش جانبداری قاضی هوش مصنوعی در آرای صادره

طرفداران استفاده از هوش مصنوعی مدعی هستند که کاربرد این فناوری در نظام قضایی بهتر از انسان می‌تواند منشأ تحقق عدالت کیفری گردد؛ چراکه به باور آنان قاضی هوش مصنوعی ممکن است در آرای صادره خود جانبداری کمتری نسبت به قضات انسانی داشته باشد. از این نگاه و نگرش، در صورتی که هوش مصنوعی جایگزین قضات شود، دیگر متداعیین نگران نخواهند بود که قاضی علیه آنان رأی صادر نماید، صرفاً به این دلیل که با وکیل طرف مقابل رابطه دوستانه دارد (Volokh, 1170: 2019). در حقیقت، این رویکرد عمدتاً بر این انتظار استوار است که برخلاف انسان که

ممکن است اشتباه کند، الگوریتم‌ها همیشه بی‌نقص عمل می‌نمایند (Prah & Swol, 2017: 691).^{۷۱} قضات انسانی نیز ممکن است دارای تعصباتی اعم از قومی، ملی، مذهبی و... باشند و نباید در مقایسه میان تصمیم‌گیری هوش مصنوعی و قضات انسانی، تصمیمات قضات انسانی را منزّه پنداشت. هر قاضی خواه ناخواه دارای خصوصیات رفتاری خاصی است که ملکه ذهن او شده است و تعصبات فردی نیز از همین وضعیت ناشی می‌شود و گاه در منصفانه بودن یک دادرسی اثر می‌گذارد. قاضی ممکن است نسبت به شهود، وکلا و یا اصحاب دعوا بطور ناخودآگاه احساساتی معارض از قبیل دلسوزی یا انزجار داشته باشد (Sourdin, 2018: 79).

۹- تجزیه و تحلیل حقوقی

تجزیه و تحلیل حقوقی به داوران اجازه می‌دهد تا موارد مشابهی را که اتفاق افتاده است تجزیه و تحلیل کنند، بنابراین می‌تواند به تصمیم‌گیری آگاهانه‌تر و کارآمدتر کمک کند. علاوه بر آن نیز، هوش مصنوعی می‌تواند داده‌های حقوقی مانند تصمیمات قبلی دادگاه و مقررات قانونی قابل اجرا را تجزیه و تحلیل کند. سپس داده‌ها توسط هوش مصنوعی تجزیه و تحلیل و پردازش می‌شود تا بتواند

براساس داده‌ها و اطلاعات به دست آمده، توصیه‌ها و پیش‌بینی‌های نتایج دادگاه را ارائه دهد (Kaufmann-Kohler, 2004: 27).

۹-۱- انتخاب مناسب‌ترین داور

علاوه بر این، هوش مصنوعی همچنین می‌تواند برای ارائه توصیه‌هایی در انتخاب مناسب‌ترین داور برای رسیدگی به یک پرونده خاص استفاده شود. انتخاب داور مناسب می‌تواند بر نتیجه محاکمه تأثیر بگذارد، بنابراین انتخاب داور مناسب و داشتن تخصص مناسب با پرونده مورد بحث مهم است. در این مورد، هوش مصنوعی می‌تواند به طرفین در انتخاب داوری که متناسب با مشخصات و تجربه موردنیاز است کمک کند. از این‌رو می‌توان بیان داشت که استفاده از هوش مصنوعی در داوری بین‌المللی بطور مداوم در حال توسعه بوده و استفاده از آن توسط وکلا دائماً در حال افزایش است. بعنوان مثال، مدیر کارشناس حل اختلاف (DRExM) اخیراً در مصر برای حل و فصل اختلافات ساختمانی مورد استفاده قرار گرفته است، زیرا توانایی آن را دارد که در خصوص مناسب‌ترین روش حل اختلاف، بسته به ماهیت اختلاف، شواهد، و رابطه بین طرفین توصیه کند (Agus, Sudirman and et al, 2023: 571-579).

۷۲

۹-۲- تصمیمات اساسی دادگاه

یکی از مفروضات یکپارچه‌سازی سیستم‌های اطلاعاتی شامل اتوماسیون تعدادی از فعالیت‌های بدون تکراری برای حذف نیروی انسانی غیرضروری است. اتوماسیون فرآیندهای قضایی مربوط به اقدامات غیرماهوی مرتبط با عملکرد دبیرخانه‌ها یا فعالیت‌هایی است که توسط روسای بخش انجام می‌شود. اتخاذ تصمیمات اساسی به اشخاصی که وکلای واجد شرایط هستند، مانند قضات، ارزیابان یا ضابطان قضایی اختصاص دارد. با پرداختن به احتمال استفاده از یک سیستم فناوری اطلاعات که می‌تواند از لحاظ اساسی قاضی را پشتیبانی یا جایگزین کند، باید به این نتیجه رسید که پیشرفت فناوری که تجزیه و تحلیل مقادیر زیادی از داده‌ها را تسهیل می‌کند باعث توسعه استفاده از هوش مصنوعی در

بسیاری از حوزه‌های زندگی در برخی زمینه‌ها شده است. چنین سیستم‌هایی از نظر دقت، سرعت و خطاناپذیری بالاتر از توانایی‌های انسانی هستند (Nowotko, 2021: 22-23).

دو مدل استفاده از هوش مصنوعی در تصمیمات اساسی دادگاه وجود دارد. اول، ممکن است یک سیستم کاملاً خودکار و دوم، ممکن است یک مدل مشاوره‌ای باشد. اولین مورد براساس ایجاد یک سیستم مبتنی بر هوش مصنوعی است که جایگزین یک قاضی انسانی می‌شود. این سیستم بطور کامل شواهد را تجزیه و تحلیل می‌کند، تمام مراحل و استدلال‌های لازم را برای صدور یک حکم لازم‌الاجرا برای هر دو طرف دادرسی انجام می‌دهد. این کار بصورت کاملاً خودکار و بدون عامل انسانی انجام می‌شود. مدل مشورتی درصدد حمایت از قاضی انسانی است نه جایگزینی او. این سیستم یک تجزیه و تحلیل اولیه از پرونده را انجام می‌دهد و یک حکم را به یک قاضی انسانی پیشنهاد می‌کند. صدور حکم به صلاحدید قاضی واگذار می‌شود که سپس می‌تواند با تصمیم پیشنهادی سیستم موافقت کند، تا حدی با آن موافقت کند یا بطور کامل آن را رد کند (Constantine, 2002: 16).

۹-۳- کاهش هزینه

استفاده از هوش مصنوعی در داوری از نظر هزینه نیز مزایایی دارد. رسیدگی داوری می‌تواند بسیار پرهزینه باشد، به خصوص اگر فرآیند جمع‌آوری و تجزیه و تحلیل شواهد بصورت دستی انجام شود. با این حال، با استفاده از فناوری هوش مصنوعی، می‌توان این فرآیند را سریع‌تر، مؤثرتر و کارآمدتر انجام داد تا هزینه‌های متحمل شده توسط طرفین کاهش یابد بنابراین می‌توان بیان داشت که هوش مصنوعی در مقایسه با داورانی که ماه‌ها یا سال‌ها طول می‌کشد تا حکمی را صادر کنند، وعده دهنده ارائه پاسخ در زمانی برق‌آسا است. راه‌های زیادی وجود دارد که فناوری می‌تواند داوری بین‌المللی را بهبود بخشد و از آن حمایت کند، اما هوش مصنوعی بطور کامل داوری را در اختیار نمی‌گیرد. خوشبختانه، این مسأله به این دلیل است که به نظر می‌رسد هنوز یک جنبه اساسی انسانی در حل اختلاف وجود دارد شاید به این دلیل باشد که کوهن و ناپرت عقیده دارند که ما در آستانه تحول اساسی توسط هوش مصنوعی هستیم و به این اشاره می‌کنند که نارضایتی گسترده‌ای در بین کاربران داوری از زمان و هزینه رسیدگی و بی‌تفاوتی جامعه داوری از "تجارت معمول" وجود دارد. همزمان فناوری برای رسیدگی به شکایات در دسترس و مقرون به صرفه شده است. آنها همچنین معتقدند

که طرفین گزینه‌های متعددی در استفاده از آنها دارند، مانند جایگزینی داوران انسانی با هوش مصنوعی که کل دادگاه را تشکیل می‌دهد، انتصاب داوران انسانی در ترکیب با هوش مصنوعی بعنوان عضوی در دادگاه، یا داوران انسانی که با هوش مصنوعی برای بررسی تصمیم‌های خود مشورت می‌کنند.

بنابراین در جمع‌بندی از بحث کاربرد هوش مصنوعی در حل و فصل اختلافات در قالب داوری می‌توان به پیزلی و ساسمن استناد نمود که معتقدند؛ «چه بخواهیم و چه نخواهیم، هوش مصنوعی نقش مهمی در داوری بین‌المللی در آینده نزدیک دارد. تعداد نقش‌های مورد بحث و مزایای آن آنقدری زیاد است که نتوان جلویش را گرفت. هوش مصنوعی دارای مزایای بالقوه قابل توجهی برای داوری بین‌المللی است، اما بعنوان اعضای جامعه داوری بین‌المللی باید از خود پرسیم که برای چه کسی، به چه قیمتی، و چگونه این امر ممکن است بر داوری بین‌المللی بطور کلی تر به شیوه‌هایی که ممکن است واضح نباشد، تأثیر بگذارد» (Paisley and Edna Sussman, 2020: 2-7).

۱۰- چالش‌ها ۷۴

۱۰-۱- بحث امنیت داده‌ها

یکی از چالش‌های اصلی بحث امنیت داده‌ها است. استفاده از هوش مصنوعی در داوری مستلزم جمع‌آوری و پردازش مقادیر زیادی از داده‌های قانونی است. این داده‌ها ممکن است شامل اسناد، تصمیمات قبلی دادگاه، مقررات قانونی قابل اجرا، هویت طرفین، سوابق مالی و سایر داده‌های شخصی باشد. این داده‌ها باید بطور ایمن ذخیره شده و از دسترسی غیرمجاز توسط اشخاص ثالثی که صلاحیت دسترسی به آن را ندارند محافظت شود. اگر چنین داده‌هایی به سرقت رفته یا سوء استفاده شود، برای طرفین درگیر در داوری زیان‌آور خواهد بود (Agus, Sudirman and et al, 2023: 571-579).

۱۰-۲- سوگیری در استفاده از هوش مصنوعی در داوری

چالش دیگر امکان سوگیری در استفاده از هوش مصنوعی در داوری است. هوش مصنوعی به داده‌ها نیاز دارد تا بتواند پیش‌بینی‌ها و توصیه‌ها را تولید کند. با این حال، اگر داده‌ها نامتعادل یا غیرنماینده باشند، هوش مصنوعی می‌تواند پیش‌بینی‌های مغرضانه و نادرستی ایجاد کند. بعنوان مثال، اگر داده‌ها

فقط شامل پرونده حقوقی مرتبط با یک جنسیت یا نژاد باشد، هوش مصنوعی می‌تواند پیش‌بینی‌های نادرست و تبعیض‌آمیزی ایجاد کند. بنابراین، باید تلاش کرد تا اطمینان حاصل شود که داده‌های استفاده شده توسط هوش مصنوعی در داوری نماینده و متعادل هستند. علاوه بر این، در ارتباط با جنبه‌های قانونی استفاده از هوش مصنوعی در داوری، این سوال را مطرح می‌کند که اگر هوش مصنوعی توصیه‌ها یا پیش‌بینی‌های نادرست یا غیرمنصفانه‌ای ارائه دهد، چه کسی مسئول است. اگر این اتفاق بیفتد، طرفین باید مشخص کنند که چه کسی مسئول این خطا است و باید راهی برای اصلاح آن بیابند علاوه بر آن نیز می‌توان بیان داشت که از آنجایی که هوش مصنوعی به اندازه داده‌هایی است که روی آن آموزش دیده است، این خطر وجود دارد که سوگیری‌ها و شیوه‌های تبعیض‌آمیز موجود را تداوم بخشد. این می‌تواند منجر به نتایج ناعادلانه برای گروه‌های به حاشیه رانده شده و بی‌عدالتی‌ها در سیستم داوری و حل و فصل اختلافات را تداوم بخشد. نگرانی دیگر عدم شفافیت در نحوه تصمیم‌گیری سیستم‌های هوش مصنوعی است. درک اینکه چگونه یک الگوریتم یادگیری ماشینی به یک تصمیم خاص رسیده است، که شناسایی و تصحیح خطاها یا سوگیری‌ها را چالش برانگیز می‌کند، برای انسان دشوار است (Srinivas, 2023).

۱۰-۳- فقدان مبنای قانونی

استفاده از هوش مصنوعی در داوری هنوز مبنای قانونی خاصی ندارد که بر جزئیات آن حاکم باشد. با این حال، برخی از کشورها مقرراتی برای اطمینان از استفاده ایمن و موثر از فناوری هوش مصنوعی در داوری را به بحث گذاشته‌اند بعنوان مثال، در ایالات متحده، چندین ایالت قوانینی را تصویب کرده‌اند که امنیت و حریم خصوصی داده‌ها را در استفاده از فناوری بلاک چین و قراردادهای هوشمند در قراردادها و داوری‌ها تنظیم می‌کند. در پاسخ به این پدیده، سازمان‌های بین‌المللی مانند شورای بین‌المللی داوری تجاری^۱، کانون وکلای بین‌المللی^۲ و کمیسیون حقوق تجارت بین‌المللی سازمان ملل^۳ نیز درباره استفاده از فناوری هوش مصنوعی در داوری و راهنمایی یا توصیه‌هایی در مورد استفاده از آن صادر کرد (Agus, Sudirman and et al, 2023: 571-579).

^۱ ICCA

^۲ IBA

^۳ UNCITRAL

۱۰-۴- عدم تطابق تصمیمات اتخاذ شده با ارزش‌ها یا هنجارهای اخلاقی

علاوه بر موضوع قوانین استفاده از هوش مصنوعی در داوری، مشکلاتی که پیش خواهد آمد نیز به این موضوع مربوط می‌شود که آیا استفاده از هوش مصنوعی در داوری می‌تواند بطور کامل جایگزین نقش انسان شود یا خیر؟ اگرچه هوش مصنوعی می‌تواند داده‌ها را به سرعت پردازش، پیش‌بینی و توصیه‌هایی ارائه کند، در برخی موارد، تصمیمات اتخاذ شده توسط هوش مصنوعی ممکن است با ارزش‌ها یا هنجارهای اخلاقی اعمال شده در جامعه مطابقت نداشته باشد (M Kinnear, 2019: 20-1). این با دیدگاه بیسونگ در مطالعه خود مطابقت دارد که وقتی هوش مصنوعی در داوری استفاده می‌شود، زمانی که تصمیمات توسط ماشین‌ها بدون دخالت انسان گرفته می‌شود، خطرات اخلاقی ایجاد می‌شود. از آنجایی که هوش مصنوعی داده‌ها را بدون احساس یا ارزش اخلاقی پردازش می‌کند، تصمیمات گرفته شده توسط ماشین‌ها ممکن است منعکس کننده هنجارها و ارزش‌های پذیرفته شده اجتماعی نباشد. بعنوان مثال در این زمینه می‌توان بیان داشت که تصمیم قاضی، اساساً براساس ارزش‌های انسانی و ملاحظات اجتماعی استوار است، در حالی که هوش مصنوعی از درک این ارزش‌ها ناتوان است. برای مثال قاضی می‌تواند یک زن مرتکب جرم سرقت را با علم به خطر بالای ارتکاب مجدد، با اولویت‌بخشی به یک ارزش بالاتر، مشمول آزادی مشروط قرار دهد. این ارزش بالاتر، عبارت از تضمین نقش او در نهاد خانواده بعنوان مادر می‌باشد. در این فرض، هوش مصنوعی صرفاً خطر تکرار جرم را بدون توانایی تشخیص سلسله‌مراتب ارزش‌ها و اجرای آن ارزیابی می‌کند (ابراهیمی، ۱۴۰۱: ۴۸-۴۷).

۱۰-۵- ضعف در ارائه استدلال و استناد

چالش دیگر به چالش شفافیت در الگوریتم مربوط می‌شود. «استدلال» و «استناد» دو عنصر ضروری در رسیدگی‌های قضائی و اتخاذ تصمیم است. در تعریفی ساده می‌توان گفت منظور از استدلال، آوردن دلیل برای امری است. استناد نیز به معنای اشاره به مدارک و مستندات است که صحت اظهارات استنادکننده را ثابت می‌کند. حال مسئله مهم این است که آیا هوش مصنوعی قادر به استدلال و استناد است؟ در صورت مثبت بودن پاسخ، آیا قادر به ذکر جزئیات درمورد چگونگی اتخاذ تصمیمات خود و توضیح در مورد مسیر طی شده برای رسیدن به تصمیم موردنظر است؟ به نظر می‌رسد موضوع ارتباط تامی با «شفافیت و توضیح‌پذیری» دارد، زیرا در واقع استدلال و استناد را

می‌توان نوعی پاسخ به سوالات مقدر در مورد علت اتخاذ یک تصمیم دانست (حسینی و همکاران، ۱۴۰۲: ۸۵-۸۶).

در مورد عامل انسانی، همانند بسیاری دیگر از قابلیت‌ها و مهارت‌ها، قوه استدلال با تکرار و ممارست بر ارائه دلیل در مورد اظهارات و وقایع خارجی رشد یافته است و توانایی استدلال در موارد آتی را در انسان ایجاد می‌کند. در ارتباط با امر قضا نیز وضعیت به همین صورت خواهد بود. لذا قاضی در هر پرونده با استفاده از دانش و تجربیات قبلی به ارائه استدلال متناسب با شرایط آن پرونده مبادرت می‌ورزد و بدیهی است که قضات مجرب در این امر از مزیت نسبی در مقایسه با قضات جوان‌تر برخوردارند و علت را باید در همین موضوع جست. هوش مصنوعی نیز قادر به طی چنین طریقی برای اکتساب توانایی استدلال است. در ارتباط با «استناد» نیز به دلیل اینکه موضوع از یکسو به مدارک موجود در پرونده و از سوی دیگر به تسلط بر نصوص قانونی و منابع احکام وابسته است، با پیچیدگی کم‌تری مواجه خواهیم بود (حسینی و همکاران، ۱۴۰۲: ۸۶-۸۵).

۱۰-۶- عدم احساسات، همدلی و فقدان ایده از عدالت

مانع دیگر برای استفاده داوران ربات این است که در اصل، ماشین‌ها احساسات، همدلی یا هیچ ایده‌ای از عدالت ندارند که فراتر از داده‌های پردازش شده و سوابق باشد. این امر ممکن است منجر به تصمیمات درست اما تا حدودی ناعادلانه شود. علاوه بر این، عدالت فقط یک الگوریتم ساده نیست، بلکه یک فضیلت واقعی انسانی است که برای عملی شدن نیاز به تحلیل پیچیده‌ای از موقعیت‌ها و شرایط پیرامون یک مورد خاص و همچنین حقایق و اعمال قانون دارد تا بتوان آن را عملی کرد. برای ایجاد تعادل یک داور انسانی به این فرآیند مشروعیت می‌بخشد. در میانجی‌گری، شهرت و جذابیت میانجی می‌تواند به همان اندازه برای حل اختلاف مفید باشد در نهایت، قضاوت در مورد حقوق و انصاف در داوری بین‌المللی بعنوان یک ویژگی اساسی انسانی تلقی می‌شود - کیفیتی که نمی‌توان آن را به راحتی با روبات‌ها جایگزین کرد. از این رو، در حال حاضر، به نظر می‌رسد که احتمال اینکه یک ربات بتواند این نوع فضیلت‌ها را به کار ببندد، و کمک‌های انسانی را بطور کامل در حل و فصل اختلافات از بین ببرد، دور از دسترس به نظر می‌رسد (V Lowe, 2020: 426-436).

نتیجه‌گیری

داوری از قدیم ایام همواره مورد توجه افراد، دولت‌ها و حکومت‌های وقت قرار داشته است چراکه هم ساده‌ترین شیوه حل و فصل اختلافات تلقی می‌شد و هم اینکه در کاهش زمان، تقلیل هزینه‌ها و افزایش سرعت حل و فصل اختلافات بسیار کارساز و موثر عمل می‌کند این موارد سبب شده است تا امروزه دولت‌ها، افراد و یا حتی نهادها و سازمان‌های بین‌المللی به جای مراجعه به سیستم قضایی، توسل به دیگر روش‌های حل و فصل اختلافات بخصوص داوری را ترجیح دهند و به دنبال بهره‌برداری از ابزارها و تکنولوژی‌های پیشرفته از جمله هوش مصنوعی در راستای بهبود کارایی آن بر آیند از این رو کم‌کم زمینه لازم برای استفاده از هوش مصنوعی در فرایند داوری و حل و فصل اختلافات در دو مرحله قبل و بعد از محاکمه فراهم شد با توجه به اینکه، استفاده از هوش مصنوعی در حل اختلاف از طریق داوری پتانسیل قابل توجهی برای بهبود اثربخشی، کارایی و سرعت حل اختلاف دارد. استفاده از هوش مصنوعی در مرحله پیش از محاکمه می‌تواند به طرفین در جمع‌آوری شواهد و اطلاعات مربوط به پرونده مورد نظر کمک کند، در حالیکه در مرحله محاکمه، هوش مصنوعی می‌تواند به داور در تجزیه و تحلیل شواهد و استدلال‌های ارائه شده توسط طرفین کمک و همچنین براساس داده‌ها و اطلاعات بدست آمده، توصیه‌ها و پیش‌بینی‌هایی از نتیجه محکمه ارائه کند اما کاربرد هوش مصنوعی در امر داوری هم توام با فرصت و هم توام با چالش و تهدید می‌باشد در حوزه فرصت می‌توان به: پشتیبانی تصمیم‌گیری و توسعه استراتژی؛ کاهش جانبداری قاضی هوش مصنوعی در آرای صادره؛ تجزیه و تحلیل حقوقی؛ انتخاب مناسب‌ترین داور؛ اتخاذ تصمیمات اساسی دادگاه و کاهش هزینه اشاره نمود در حوزه چالش‌ها نیز می‌توان به مسائلی از جمله: چالش امنیت داده‌ها؛ سوگیری در استفاده از هوش مصنوعی در داوری؛ فقدان مبنای قانونی؛ عدم تطابق تصمیمات اتخاذ شده با ارزش‌ها یا هنجارهای اخلاقی؛ ضعف در ارائه استدلال و استناد؛ عدم احساسات، همدلی و فقدان ایده از عدالت استناد نمود.

فهرست منابع

(الف فارسی:

- ۱- ابراهیمی، شهرام (۱۴۰۱)، «پیشگیری از تکرار جرم از طریق هوش مصنوعی؛ مقتضیات و محدودیت‌ها»، فصلنامه آموزه‌های حقوق کیفری، دانشگاه علوم اسلامی رضوی، دوره ۱۹، ش ۲۳.
- ۲- جری، علی (۱۳۹۶)، «تعیین صلاحیت در داوری»، پایان‌نامه کارشناسی ارشد حقوق تجارت بین‌الملل، دانشگاه آزاد اسلامی واحد تهران مرکزی.
- ۳- حسینی، سیداحمد و همکاران (۱۴۰۲)، «کاربرد هوش مصنوعی در رسیدگی‌های قضایی، چالش شفافیت و راهکارهای آن»، فصلنامه دیدگاه‌های حقوق قضایی، دوره ۲۸، ش ۱۰۱.
- ۴- سروی مقدم، مصطفی (۱۳۸۹)، «مقایسه جایگاه دادگاه و داوری در حل اختلافات تجاری بین‌المللی»، ۷۹ مجله آموزه‌های حقوقی، ش ۱۳.
- ۵- شمس، عبدالله (۱۳۸۱)، آئین دادرسی مدنی، چ ۲، تهران: نشر میزان.
- ۶- مشار إلیه، لدی و صلاح، الفضلی (۲۰۱۹)، آلیه عمل العقل عندالإنسان، القاهرة: عصیر الکتب للنشر والتوزیع.
- ۷- مکرمی، علی محمد (۱۳۷۵)، «شناسایی و اجرای آراء داوری‌های خارجی در حقوق ایران»، فصلنامه دیدگاه‌های حقوقی قضایی، ش ۴.

(ب لاتین:

8

9- B. G. Buchanan, E. H. Shortliffe, Rule-Based Expert Systems The MYCIN Experiments of the Stanford Heuristic Programming Project, Addison-Wesley Publishing Company, 1984, p.3.

10- Centner, D. & Ford, M. (2019). A Brief History of Arbitration. American bar Association. Retrieved from:

s

1

,

S

https://www.americanbar.org/groups/tort_trial_insurance_practice/publications/the_brief/018-19/summer/a-brief-history-arbitration/

11- Constantine Partasides, 'The Fourth Arbitrator? The Role of Secretaries to Tribunals in International Arbitration' (Arbitration International, Vol. 18, No. 2 (2002)).

12- E. Rich (1985). Artificial Intelligence and the Humanities, Paradigm Press.

13- First survey conducted, in 2006, was 'International Arbitration: Corporate Attitudes and Practices 2006, (PwC/QMUL 2006 Survey) and second survey, conducted in 2013, was Corporate Choices in International Arbitration, Industry Practice.

14- Gabrielle, Kaufmann-Kohler and Thomas Schultz (2004). Online Dispute Resolution: Challenges for Contemporary Justice' (Kluwer Law International.

15- Inka, Hanfeld and (2013). Arbitration in Banking and Finance, NYU Journal of Law and Business 917.

16- Kathleen, Paisley and Edna, Sussman (2018). Artificial Intelligence Challenges and Opportunities for International Arbitration' available at <<https://sussmanadr.com/wp-content/uploads/2018/12>.

17- M, Kinnear (2019). Will Artificial Intelligence Change International Arbitration?" International Journal of Online Dispute Resolution 6, no. 1.

18- Michael, Borwn and Claire Morel de Westgaver (2013). Banking and Finance Arbitration on the Rise - A Trend to Follow?

19- Mingsung, C and Shuling, L (2020). Research on the application of artificial intelligence technology in the field of Justice. In Journal of Physics: Conference Series (Vol. 1570, No. 1, p. 012047). IOP Publishing.

20- Nowotko, P (2021). AI in judicial application of law and the right to a court. Procedia Computer Science, 192

21- Prahl, A and L Van Swol (2017). Understanding Algorithm Aversion: When is Advice from Automation Discounted?", Journal of forecasting, Vol.36, Issue.6.

22- Ryan, Fergus (2006). Round Hall nutshells Contract Law. Thomson Round Hall. p. 1. ISBN 9781858001715.

23- S. Samoili and others (2020). AI watch. European Union: Joint Research Centre.

24- Shafiq, J, Shafiq, H, and Sarwar, M (2022). Use of ICTs and artificial intelligence to overcome judicial trial delays in Pakistani courts. Pakistan Languages and Humanities. April-June, 2022, Vol. 6, No. 2.

- 25- Sourdin, T (2018). Judge v. Robot: Artificial Intelligence and Judicial Decision-Making”, University of New South Wales Law Journal, Vol.41, No.4.
- 26- Srinivas, N (2023). The ethical debate of AI in criminal justice: Balancing efficiency and human rights. Manage Engine Insights. Retrieved from: <https://insights.manageengine.com/artificial-intelligence/the-ethical-debate-of-ai-in-criminal-justice-balancing-efficiency-and-human-rights/#:~:text=One%20of%20the%20biggest%20concerns,in%20the%20criminal%20justice%20system>
- 27- V, Lowe (2020). The Use of AI in International Arbitration,” Journal of
- 28- Volokh, E (2019). Chief Justice Robots”, Duke Law Journal, Vol. 68.